

ΕΝΟΤΗΤΑ 2^η ΚΑΤΟΙΚΙΑ

Η Γραμματική της ενότητας: Το επίθετο, τοπικοί προσδιορισμοί, ελλειπτικές προτάσεις, αριθμητικά επίθετα, θηλυκά σε -η και -ος

ΕΠΙΘΕΤΑ

Επίθετα ονομάζουμε τις λέξεις που συνοδεύουν τα ουσιαστικά και μας δίνουν πληροφορίες γι' αυτά. Κλίνονται και στα τρία γένη. Π.χ.: ο μικρός
- η μικρή - το μικρό. Βρίσκονται πάντα στο ίδιο γένος, στον ίδιο αριθμό και πτώση με το ουσιαστικό που προσδιορίζουν!

Τα επίθετα μπορεί να φανερώνουν:

- χρώμα,	πχ: Η τσάντα μου είναι κόκκινη .
- μέγεθος	πχ: Το μολύβι μου είναι μικρό .
- αίσθηση	πχ: Το λεμόνι είναι ξινό .
- κατάσταση	πχ: Η θάλασσα είναι γαλήνια .
- σχήμα	πχ: Το τετράδιο είναι ορθογώνιο .
- ύλη	πχ: Το ποτήρι είναι γυάλινο .
- αξία	πχ: Αυτό το παιχνίδι είναι ακριβό .
- ιδιότητα	πχ: Ο Βασίλης είναι έξυπνος .

Το επίθετο λειτουργεί μέσα στην πρόταση ως προσδιορισμός ή ως κατηγορούμενο.

- Ως προσδιορισμός, συνοδεύει ένα όνομα, του αποδίδει μια ιδιότητα, και βρίσκεται πριν ή μετά απ' αυτό.
- Όταν είναι κατηγορούμενο, βρίσκεται μετά από ένα συνδετικό ρήμα (είμαι, γίνομαι, φαίνομαι...).

ΤΟΠΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

Όταν περιγράφουμε κάτι, συνηθίζουμε να χρησιμοποιούμε λέξεις ή φράσεις που φανερώνουν **τόπο** – το **πού** βρίσκεται αυτό στο οποίο αναφερόμαστε. Χρησιμοποιούμε δηλαδή τοπικούς προσδιορισμούς όπως:

Τοπικά επιρρήματα (άκλιτες λέξεις που δηλώνουν τόπο), όπως τα: πάνω, κάτω, εδώ, εκεί, αλλού, κάπου, παντού, μέσα, δεξιά, αριστερά, μπροστά, από, πίσω, πλάι, δίπλα, ψηλά, χαμηλά, κοντά, απέναντι, γύρω, τριγύρω, ολόγυρα, ανάμεσα, βόρεια, νότια, ανατολικά, δυτικά, κ.ά.

Φράσεις με προθέσεις που δηλώνουν τόπο και οι οποίες συνήθως σχηματίζονται με τις προθέσεις:

- **από** (π.χ. Ξεκίνησε πρωί από το χωριό.)
- **ίσαμε** (π.χ. προχώρησαν ίσαμε το σπίτι εκείνο.)
- **κατά** (π.χ. Πάω κατά την πλατεία.)
- **μέχρι** (π.χ. Πάω μέχρι την πλατεία.)
- **προς** (π.χ. Προς τα δεξιά βλέπετε το σαλόνι.)
- **σε** (π.χ. Προχώρησαν σε άλλο δωμάτιο.)
- **ως** (π.χ. Προχώρησε ως το τέρμα του δρόμου.)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Αφού διαβάσετε το παρακάτω κείμενο:

- να υπογραμμίσετε όλα τα επίθετα και να βρείτε τα ουσιαστικά που προσδιορίζουν.
- Να βρείτε επιρρήματα και φράσεις με προθέσεις που φανερώνουν τόπο.

Όλα τα αρχοντικά είναι οικοδομημένα πάνω στο ίδιο περίπου σχέδιο και με την ίδια διαρρύθμιση των εσωτερικών χώρων. Εξωτερικά πρόκειται για διώροφα σπίτια, που επιβάλλονται με τον όγκο τους, τους ψηλούς, πέτρινους κι απόρθητους τοίχους της αυλής και τις πολεμίστρες που ανοίγονται σε διάφορα σημεία για την προστασία τους από τις αλβανικές επιδρομές. Εκείνο που χαρακτηρίζει το εσωτερικό τους είναι οι άνετοι και πλούσια διακοσμημένοι χώροι οι οποίοι χαρακτηρίζονται από αυτοτέλεια, αλλά διατηρείται και η εσωτερική επικοινωνία μεταξύ τους, με την ύπαρξη ενός πυρήνα, γύρω από τον οποίο γίνεται η διάταξη των χώρων.

Τον πυρήνα αυτόν τον συναντάμε μπαίνοντας από τη χαμηλή πόρτα της εισόδου στο ισόγειο. Πρόκειται για μια πλακοστρωμένη αυλή, τη μεσιά ή εμπατή από την οποία ξεκινούν δυο σκάλες. Η δεξιά οδηγεί στον πρώτο όροφο και η αριστερή στο δεύτερο, το ανώι. Όλος ο υπόλοιπος χώρος του ισόγειου καταλαμβάνεται από αποθήκες (μαγαζιά), το κατώι, όπου φύλαγαν τα βαρέλια του κρασιού και το πουστάβι, το πατητήρι δηλαδή των σταφυλιών. Ανεβαίνοντας τη δεξιά πέτρινη σκάλα βρισκόμαστε σε έναν ανοιχτό διάδρομο, που περιβάλλει από τρεις πλευρές τη μεσιά, σαν εσωτερικός εξώστης, και φέρει προστατευτικά κάγκελα. Στο διάδρομο αυτό βγαίνουν τα δωμάτια του πρώτου ορόφου, τα οποία καταλαμβάνουν τις τέσσερις γωνίες του. Είναι οι χειμωνιάτικοι οντάδες, όπου έμεναν οι οικογένειες το χειμώνα. Ανάμεσα στα δωμάτια της βορινής πλευράς μένει ένας ελεύθερος

χώρος, που φωτίζεται από
μια σειρά δύο ή τριών παραθύρων, ο νηλιακός.

2. Να κλίνεις τις συνεκφορές: Ο άστατος καιρός, η γενναία
γυναίκα, το φιλικό δείπνο.

3. Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω προτάσεων με το
κατάλληλο επίθετο (ξύλινος, ισόγειος, πολύχρωμος, αναπαυτικός,
αποθηκευτικός, τετραώροφος)

- Τα _____ δωμάτια έχουν τον περισσότερο ήλιο.
- Βρήκα τα φτερά μιας
_____ πεταλούδας.
- Οι _____ χώροι είναι απαραίτητοι σε ένα σπίτι.
- Είναι δύσκολος ο καθαρισμός των
_____ επίπλων.
- Η πολυκατοικία μου είναι
_____.
- Πλήρωσα ακριβά τις
_____ πολυθρόνες.

2. Γράψε τις φράσεις στον άλλο αριθμό.

- Ο δροσερός χυμός
.....
- Των δυνατών φωνών
.....
- Τους νυχτερινούς περιπάτους
.....
- Το κόκκινο ποδήλατο.
.....
- Της πολύχρωμης κορδέλας
.....

4. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τις κατάλληλες λέξεις και φράσεις που φανερώνουν τόπο:

(Πάνω, κάτω, κοντά, παντού, πίσω, δεξιά, εδώ, μπροστά, στο τζάκι, στο δρόμο, από το φράχτη, απέναντι, μέσα, αριστερά, από το τραπέζι, πλάι, στη βαλίτσα, εκεί)

α. Προτίμησε να καθίσει

για να ζεσταθεί

β. Έψαχνε _____ να βρει το φάκελο _____ στον οποίο βρίσκονταν τα αποτελέσματα των εξετάσεων, αλλά αυτός είχε πέσει _____ του σαλονιού

γ. Περπατούσανε _____ βιαστικά, ο ένας _____ στον άλλον.

δ. Προσπαθούσε να μαζέψει τα ρούχα του που ήταν πεταμένα _____ κι _____ και να τα χώσει

ε. Μην περνάς _____ αν δεν κοιτάξεις πρώτα _____ κι _____ να δεις αν έρχεται κάποιο αυτοκίνητο.

στ. _____ Έτσι όπως κοίταζε _____ του δεν είδε την κολόνα που βρισκόταν _____ και έπεσε με δύναμη _____-της.

6. Αναγνωρίστε στις παρακάτω προτάσεις αν το επίθετο λειτουργεί ως επιθετικός ή κατηγορηματικός προσδιορισμός.

- Βρήκα την κόκκινη ομπρέλα της Ολυμπίας.
- Το παλιό μας αυτοκίνητο βρίσκεται στο γκαράζ.
- Τα μαλλιά μου είναι ξανθά.
- Το καινούριο σου τραπέζι φαίνεται παλιό.
- Ο δρόμος του γυρισμού είναι μακρύς.
- Το πορτοκάλι έχει λεπτή φλούδα.

ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ελλειπτικές προτάσεις λέγονται οι προτάσεις από τις οποίες λείπουν ένας ή περισσότεροι όροι ή προσδιορισμοί επειδή εννοούνται εύκολα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Να συμπληρώσεις τον όρο που λείπει στις παρακάτω ελλειπτικές προτάσεις.

Θα έρθεις στην εκδρομή;

Ώρα για διάβασμα.

Καλή χρονιά!

Εσύ είσαι διαβασμένος, εγώ δεν είμαι. Φαίνεται χαρούμενος.

Ησυχία !

- 2. Βάζοντας ✓ να δηλώσεις αν οι παρακάτω προτάσεις είναι ελλειπτικές ή όχι.

- ♦ Χιονίζει;
- ♦ Ο Αλέξανδρος τρέχει.
- ♦ Πώς σε λένε;
- ♦ Περίεργο είναι αυτό!
- ♦ Λοιπόν, για πού;
- ♦ Ο Γιώργος είναι μεγαλύτερός μου.
- ♦ Καλή επιτυχία!

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

Αυτά είναι τα επίθετα που φανερώνουν ποσοτική ή αριθμητική σχέση ή έννοια του ουσιαστικού στο οποίο αναφέρονται. Π.χ. ένας –δύο- τρεις μαθητές, πρώτος –τρίτος –δέκατος –εικοστός στη σειρά, διπλάσιος – πενταπλάσιος –δεκαπλάσιος κόπος, κ.λ.π. Χωρίζονται ανάλογα με τη σημασία τους σε:

Απόλυτα λέγονται τα αριθμητικά επίθετα που φανερώνουν ορισμένο πλήθος από πρόσωπα, ζώα, πράγματα, κ.λ.π.(δέκα παιδιά, είκοσι δραχμές, κ.λ.π.). Τα απόλυτα αριθμητικά επίθετα δύο-δυο και από το πέντε ως το εκατό δεν κλίνονται, ενώ από το διακόσια και πάνω έχουν μόνο Πληθυντικό αριθμό. Επίσης τα απόλυτα αριθμητικά από το 13 ως το 19 γράφονται με μία λέξη, ενώ από το 21 και πάνω με δύο, εκτός από τα πολλαπλάσια του 10, που γράφονται με μία.

Τακτικά λέγονται τα αριθμητικά επίθετα που φανερώνουν τη σειρά, την τάξη των ουσιαστικών. Π.χ. Ο πρώτος μαθητής, η δεύτερη μέρα, η έκτη τάξη, ο δωδέκατος μήνας, ο δέκατος πέμπτος όροφος, ο εικοστός αιώνας, κ.λ.π. Τα τακτικά αριθμητικά από το 13 και πάνω γράφονται με δύο λέξεις, εκτός από τα πολλαπλάσια του 10 που γράφονται με μία.

Πολλαπλασιαστικά λέγονται τα αριθμητικά επίθετα που φανερώνουν από πόσα απλά μέρη αποτελείται κάτι. Π.χ. απλός κόμπος, διπλός κόπος, τριπλή προσπάθεια, κ.λ.π.

Αναλογικά λέγονται τα αριθμητικά επίθετα που φανερώνουν πόσες φορές ένα ποσό είναι μεγαλύτερο από ένα άλλο. Π.χ. αυτός είναι διπλάσιος σε ύψος από τον άλλο, οι 50 δρχ. είναι πενταπλάσιες από τις 10 δρχ., το καινούριο σπίτι μας είναι τριπλάσιο από την παλιό, κ.λ.π.

ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ

Ορθογραφία του εννέα - εννιά: Γράφονται με δύο ν μόνο όσα επίθετα γίνονται από το εννιά και έχουν μέσα ολόκληρες τις λέξεις εννέα ή εννιά. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις γράφονται με ένα ν. Π.χ.(εννιακόσιοι, εννεαπλάσιος, ενενηνταπλάσιος, εννηκοστός, ένατος, κ.λ.π.).

ΑΣΚΗΣΗ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Να γράψετε τα απόλυτα ,τα τακτικά , τα πολλαπλασιαστικά και τα αναλογικά αριθμητικά των επιθέτων:

ΑΠΟΛΥΤΑ	ΤΑΚΤΙΚΑ	ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΤΙΚΑ	ΑΝΑΛΟΓΙΚΑ
Δύο	Δεύτερος	Διπλός	Διπλάσιος
Τρεις			
Πέντε			
Εννιά			
Δεκαπέντε			
Δεκαοχτώ			
Είκοσι			

ΘΗΛΥΚΑ ΣΕ -Η ΚΑΙ -ΟΣ

Υπάρχουν ορισμένα θηλυκά ουσιαστικά που ακολουθούν λόγια κλίση(δηλαδή αρχαίο τρόπο κλίσης), γι' αυτό ονομάζονται συχνά και αρχαϊόκλιτα.

Αυτά λήγουν:

- Σε -η και μπορεί να είναι παροξύτονα π. χ η λέξη ή προπαροξύτονα π.χ η είσοδος.
- Σε -ος και μπορεί να είναι οξύτονα π.χ η οδός ή παροξύτονα π.χ ηλεωφόρος ή προπαροξύτονα π.χ η είσοδος

Τα ουσιαστικά αυτά κλίνονται ως εξής:

- ΛΟΓΙΑ ΘΗΛΥΚΑ ΣΕ -Η

		Παροξύτονα	Προπαροξύτονα
<i>Ενικός αριθμός</i>			
Ονομ.	η	λέξη	δύναμη
Γεν.	της	λέξης/λέξεως	δύναμης/δυνάμεως
Αιτ.	τη(ν)	λέξη	δύναμη
Κλητ.	-	λέξη	δύναμη
<i>Πληθυντικός αριθμός</i>			
Ονομ.	οι	λέξεις	δυνάμεις
Γεν.	των	λέξεων	δυνάμεων
Αιτ.	τις	λέξεις	δυνάμεις
Κλητ.	-	λέξεις	δυνάμεις

- ΛΟΓΙΑ ΘΗΛΥΚΑ ΣΕ -ΟΣ

		Οξύτονα	Παροξύτονα	Προπαροξύτονα
<i>Ενικός αριθμός</i>				
Ονομ.	η	οδός	λεωφόρος	είσοδος
Γεν.	της	οδού	λεωφόρου	εισόδου
Αιτ.	τη(ν)	οδό	λεωφόρο	είσοδο
Κλητ.	-	(οδό)	(λεωφόρο)	(είσοδο)
<i>Πληθυντικός αριθμός</i>				
Ονομ.	οι	οδοί	λεωφόροι	είσοδοι
Γεν.	των	οδών	λεωφόρων	εισόδων
Αιτ.	τις	οδούς	λεωφόρους	εισόδους
Κλητ.	-	(οδοί)	(λεωφόροι)	(είσοδοι)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τις παρακάτω προτάσεις με το ουσιαστικό «οδός»στη σωστή πτώση:

Την ευθύνη για τον καθαρισμό των _____ την έχει ο δήμος. Συγγνώμη, πού είναι η _____ Αριστοτέλους; Πρέπει να προσέχουμε πολύ όταν διασχίζουμε μεγάλες _____ . Τα σπίτια της _____ Ηπείρου είναι πολύ αρχοντικά.

Στην _____ Πανεπιστημίου είναι η Εθνική Βιβλιοθήκη.

2. Μεταφέρω τις φράσεις από τον ενικό στον πληθυντικό

ΕΝΙΚΟΣ

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ

Η είσοδος του κτιρίου

Η διάσημη οδός

Το μήκος της λεωφόρου

Η είσοδος του κτιρίου

3. Συμπληρώνω τον πίνακα

η σκέψη	της σκέψης	των σκέψεων	τις σκέψεις
η αίσθηση			
η κιβωτός			
η υπόθεση			
η ψήφος			

4. Γράφω τα παρακάτω ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού

Την κυβέρνηση → τις κυβερνήσεις

Η έξοδος _____

Της βάσης _____

Τις χερσονήσους _____

Οι απόψεις _____

Της διαμέτρου _____

Των πράξεων _____

Τις διώξεις _____

Τη διάλεκτο _____

Η εντύπωση _____

5. Συμπληρώνω τις προτάσεις με το θηλυκό της παρένθεσης στην κατάλληλη πτώση :

- Είναι άνθρωπος των λόγων κι όχι

(απόφαση)

- Βρίσκω στο λεξικό τη σημασία αυτής

(φράση)

- Όταν ψωνίζουμε, πρέπει να ζητάμε όλες

(απόδειξη)

- Πάσχει από τύψεις _____(συνείδηση)

- Το πλάτος _____που φοράει είναι σε όλες το ίδιο.(ζώνη)

- Του στέρησαν το δικαίωμα _____(έξοδος) από τη χώρα.

- Στις εθνικές _____(επέτειος) τα σχολεία κλείνουν.

- Ποιες είναι οι _____(έρημος) της Αφρικής;

- Τα κουστούμια των_(ηθοποιός) ήταν προσφορά του Εθνικού θεάτρου.

- Να κάνεις ένα τίτλο για κάθε _____(παράγραφος).

- Οι επιστήμονες χρησιμοποίησαν διάφορες _____(μέθοδος) για την έρευνά τους.